

Clypevs Theologiæ Thomisticæ

Continens Tractatus de Beatitudine, de Actibus humanis, eorumque Moralitate; de Virtutibus ac Donis, de Vitiis ac Peccatis, & de Legibus, nec-non Dissertationem Theologicam de Probabilitate

Gonet, Jean-Baptiste

Parisiis, 1669

§. I. Quibusdam præmissis, statuuntur quatuor conclusiones, quibus resolvuntur difficultates propositæ

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77355](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77355)

culativa & de ratione practica; ratio enim speculativa versatur circa principia propria, quæ sunt necessaria, & impossibile est aliter esse, unde absque aliquo defectu invenitur veritas in conclusionibus ex illis deductis; ratio verò practica versatur circa contingentia, nimirum circa operationes humanas, quas aliquando contingit impediri: unde lex naturalis; quantum ad hæc principia particularia, non est eadem apud omnes quantum ad rectitudinem & notitiam, sed solum ut in pluribus.

Ad majorem hujus doctrinæ explicationem, quærent hinc aliqui, an dari possit ignorantia invincibilis, & excusans à peccato, eorum quæ sunt de lege naturæ. Verùm de hoc sufficienter egimus in dissertatione de probabilitate, art. 7. §. 3. in responsione ad quintam objectionem. Unde ad hunc locum lectorem remittimus, ne eadem hic inutiliter repetamus.

ARTICVLVS III.

Virum lex naturæ pati possit mutationem, dispensationem, abrogationem, vel derogationem. & interpretationem, vel epixiam?

§. I.

Quibusdam præmissis, statuuntur quatuor conclusiones, quibus resolvuntur difficultates propositæ.

44. **N**otandum primò, duplicem posse dari vel concipi mutationem legis; unam propriè dictam, quando lex ipsa mutatur in se, vel quia desinit in se, ut quando ad tempus lata est, quo finito cessat, vel cum de justa fit injusta, vel quia abrogatur à superiore, vel quia restringitur per dispensationem; aliam impropiam & largè sumptam, quando nimirum fit mutatio ex parte materiæ legis, per quam ipsa desinit esse materia legis, & subjacere ejus obligationi: quæ mutatio maximè locum habet in his quæ pendent ab humano consensu & voluntate mutabili, ut in votis, juramentis, matrimoniis, & similibus.

45. Notandum secundò, dispensationem legis differre ab irritatione, abrogatione, derogatione, & interpretatione ejusdem, quòd dispensatio fit quando quis in aliquo casu ab obligatione legis eximitur, aliis ad legem ipsam manentibus obligatis; exempli gratià, infirmus dispensatur à lege jejuniij propter suam infirmitatem, aliis qui sani sunt eà lege obstrictis; irritatio, quando obligatio legis aboletur & aufertur ab aliquo, antequam per eam perfectè obligetur, ut quando vota filiorum impuberum irritantur à parentibus; cum enim nondum annos pubertatis attingerint, nondum perfectè per hujusmodi vota obligantur, ideòque locus est ea à parentibus irritandi. Abrogatio est, quando lex absolute tollitur, seu aboletur, sive per contrariam legem & consuetudinem, sive per desertudinem, ut lex Apostolorum de abstinendo à sanguine & suffocato, quæ jamdudum desit, nec amplius obligat. Interpretatio verò, quando declaratur legem in aliquo casu minimè obligare; sicque communiter dicitur ad dispensationem legis opus esse potestate & jurisdictione; ad interpretationem verò & declarationem, scientià & prudentià.

A Notandum tertio, epixiam ex Philosopho 7. Ethic. 10. esse *legis emendationem, ubi deficit propter universale*. Cum enim lex debeat esse universalis, & legislator singulos casus prævidere non possit, contingit ut in aliquo erret, & tunc utimur epixià, per præsumptam voluntatem legislatoris contra verba legis, eò quòd, si ille adesset, in tali casu non obligaret. Verùm, ut rectè observat Cajetanus 2. 2. quaest. 120. art. 1. duobus modis potest lex deficere in aliquo particulari, negativè scilicet & contrariè. Deficit negativè, quando ita deficit, ut si servetur, nihil mali sequatur: contrariè, quando injustum est illam servare. In secundo tantum casu locum habet epixia, in primo, servanda est lex cum semper præstet custodia legis, quando nihil mali ex ea sequitur. His præmissis, pro resolutione primæ difficultatis in titulo propositæ,

Dico primò, legem naturalem non posse pati mutationem impropiam, seu ex parte materiæ.

Prima pars, quæ est D. Thomæ hic art. 5. facile potest suaderi ex dictis in primo notabili: Nam, ut ibi dicebamus, tunc mutatio legis propriè dicta contingit, quando lex ipsa mutatur in se, vel quia desinit in se, ut quando ad tempus lata est, vel cum de justa fit injusta, vel quia abrogatur à superiori, vel ab illo per dispensationem restringitur; At nullo ex his modis lex naturæ mutationem pati potest, non enim potest per seipsam desinere, quia non est lata ad tempus, sed sine termino. Neque potest de justa fieri injusta, cum nihil præcipiat, quod non sit intrinsecè & ex natura rei bonum; nihil prohibeat, quod non sit intrinsecè & ex natura rei malum; neque enim bonum aut malum facit, sed ostendit. Non potest etiam à Deo abrogari, vel per dispensationem restringi, ut ex infra dicendis constat: Ergo mutationem propriè dictam pati nequit.

C Quod verò mutatio impropiæ, & ex parte materiæ, in eam cadere possit, manifestum est; materia enim circa quam lex naturæ versatur, non semper eodem modo se habet, sed interdum variatur, propter aliquas circumstantias occurrentes; unde fit ut illud quod erat de lege naturæ, postea non sit de lege naturæ: v. g. de lege naturæ est, quod depositum sit reddendum, quando res in deposito constituta non petitur in damnum alicujus; sed quia potest contingere quòd petatur in alicujus perniciem, tunc mutatur materia legis depositi, ratione cujus lex ipsa de reddendo deposito impropiè mutatur; nam antea distabat depositum esse reddendum, quando scilicet non considerabatur hæc circumstantia; modò verò contrarium distat, ratione talis circumstantiæ. Propterea tamen ratio formalis talis legis non variatur, quia hæc formaliter loquendo non fertur in rem absolute consideratam, sine debitis circumstantiis, sed ut stat sub illis; distat enim depositum esse reddendum, non utcumque, sed dum non petitur in perniciem alicujus, & non aliter: hoc autem nunquam variatur, nec variari potest, est enim intrinsecè bonum, sicut colere Deum, & honorare parentes.

D Notandum tamen est, quod licet hæc variatio ratione materiæ inveniat in aliquibus præceptis legis naturæ, non tamen in omnibus; sunt enim aliqua, quæ nec ratione materiæ mutari possunt, cum materia illorum per se requisita sit omnino invariabilis, ut patet in præcepto de non mentiendo; mendacium enim adeò intrinsecè malum est, quòd nullà causà, ratione, aut sine

honestari possit, quod non contingit in redditione depositi.

30. Dico secundo, nullam potestatem, neque humanam, neque divinam, posse dispensare proprie in lege naturali, relaxando obligationem, immutatam materiam precepti; bene tamen improprie, mutando materiam ex qua proxime legis obligatio oriebatur. Ita communiter docent Theologi, paucis exceptis, qui existimant Deum in omnibus, vel saltem in aliquibus Decalogi preceptis, dispensare posse. Pro qua sententia referuntur D. Bonaventura, Scotus, Gabriel, Ocham, Durandus, & alij ex antiquioribus Theologis.

31. Probatur prima pars ratione fundamentali: Dupl. tantum intelligi potest, quod fiat dispensatio in lege naturæ, primo, manente illicito, ac inhonesto, & naturæ rationali dissono actu in quo dispensatur, mendacio v. g. vel adulterio; secundo, ita quod per dispensationem actus definet esse illicitus, & inhonestus, atque naturæ rationali dissonus: Sed neutro modo fieri potest dispensatio in lege naturæ: Ergo repugnat, ullam potestatem, humanam, vel divinam, proprie & directe dispensare in lege naturæ. Major patet, Minor etiam quoad primam partem videtur manifesta; si enim Deus ita in lege naturali dispensaret, ut homo eliceret aliquem actum, qui non obstante dispensatione maneret illicitus, inhonestus, & naturæ rationali dissonus, dispensaret illum, ut peccaret, & actum intrinsicè malum eliceret, quod infinitè ejus sanctitati repugnat. Probatur verò quantum ad secundam partem, quia precepta negativa legis naturalis prohibent tantum actiones per se, intrinsicè, & ex natura sua malas, & dissentaneas naturæ rationali, ut mentiri, furari, adulterium committere, falsum testimonium proferre, &c. Sed bonitas aut malitia intrinsicè actus, non pendet ab extrinseca voluntate Dei; sed ex intrinsicè natura objecti, suis omnibus circumstantiis affecti: Ergo sicut Deus efficere non potest, ut quod est ex se tale, manens invariatum quoad omnia, non sit tale, ita nec efficere poterit per dispensationem, ut actus lege naturæ prohibitus, & naturæ rationali dissonus, manens invariatus quoad omnia, non sit inhonestus & moraliter malus, non minus quam implicat, ut calor, invariatus quoad suam entitatem, fiat connaturalis aquæ.

Quod diximus de preceptis negativis legis naturæ, idem cum proportionem dicendum est de affirmativis, precepta enim affirmativa legis naturalis, obligant tantum in illis occasionibus, in quibus ommissio actus precepti esset intrinsicè & per se mala: Ergo hæc ommissio non potest non esse mala, & fieri nequit ut per dispensationem admittatur illi malitia, ita ut actus illi ommissioni oppositus, non sit adhuc moraliter necessarius.

32. Potest insuper eadem pars suaderi ratione quam insinuat S. Thomas infra quæst. 100. art. 8. Precepta quæ continent ipsum ordinem ad bonum commune, vel ipsum ordinem justitiæ & virtutis, indispensabilia sunt: Sed precepta Decalogi, quæ, ut articulo precedenti ostendimus, pertinent ad legem naturalem, continent ipsum ordinem ad bonum commune, ipsumque ordinem justitiæ: Ergo in eis non potest fieri proprie dispensatio. Minor est certa, precepta enim primæ tabulæ, quæ ordinant ad Deum, continent ipsum ordinem ad bonum commune & finale,

Tom. III:

A quod est Deus. Precepta autem secundæ tabulæ, continent ordinem justitiæ inter homines observandæ, ut scilicet nulli fiat indebitum, & cuique reddatur debitum. Major verò à D. Thoma sic probatur: Si ponerentur hujusmodi precepta in aliqua communitate, quod nullus destrueret Rempubicam, neque proderet civitatem hostibus, aut quod nulli fiat indebitum, proculdubio essent omnino indispensabilia, quia nimirum ipsum ordinem ad bonum commune, ipsumque ordinem justitiæ continerent: Ergo precepta quæ continent ipsum ordinem ad bonum commune, vel ipsum ordinem justitiæ, indispensabilia sunt.

B Secunda verò pars conclusionis, quæ asserit, Deum in preceptis naturalibus improprie dispensare posse, mutando materiam ex qua legis obligatio oriebatur, docetur ibidem à D. Thoma in resp. ad 3. & 2. 2. quæst. 1. 4. art. 2. ad 2. constatque ex dicendis in solutione tertie objectionis. Et in hoc sensu loquuntur plerique Authores, cum dicunt Deum dispensare posse in preceptis naturalibus, scilicet non relaxando obligationem, immutatam materiam precepti, sed mutando materiam, vel aliquam circumstantiam, ex qua proxime oriebatur obligatio legis. In eodem sensu intelligendum est & explicandum quod scribit D. Bernardus lib. de precepto & dispensat.

C non longè ab initio, ubi sic ait: *Necessarium deinde, quod inviolabile nominavi illud, intelligo, quod non ab homine traditum, sed divinitus promulgatum, nisi à Deo qui tradidit, mutari omnino non patitur, ut exempli causa, non occides, non moechaberis, non furtum facies, & reliqua illius tabulæ legis scita, quæ est nullam prorsus humanam dispensationem admittant, nec cuiquam hominum ex his aliquo modo solvere aut licenti aut licerebit; Dominus tamen horum, quod voluit, & quando voluit, solvit; sive cum ab Hebræis Egyptios spoliari, sive quando Prophetam cum muliere fornicaria misceri voluit.* De quo fuit in solutione tertie objectionis.

D Dico tertio, lex naturalis nunquam potest abrogari, nec illi unquam derogari.

Patet hæc conclusio, tum quia obligatio legis naturalis oritur ex ipsa rerum natura, quæ mutari non potest, tum etiam, quia lumen naturæ, seu synderesis, à qua lex creaturæ procedit, non potest in homine totaliter extinguere, vel aboleri: Ergo neque lex ipsa naturæ abrogari. Unde Augustinus lib. 2. Confess. cap. 5. *Lex tua Domine (per quam intelligit naturalem) scripta est in corde nostro, quam nulla unquam delet iniquitas.* Et Tullius apud Lactantium lib. 1. de Divin. Instit. cap. 8. *Huius legi (nempe naturali) nec prægari fas est, nec derogari ex hac aliquid licet, neque tota abrogari potest: nec verò aut per senatū, aut per populum hæc lege liberari possumus.* Per nullam ergo consuetudinē aut defuetudinē legi naturali derogatur, quippe cum consuetudines illi contrariæ debeant dici potius corruptelæ, quàm consuetudines: quo sensu dicebat Augustinus, Christum, cum venit in mundum, non dixisse, *Ego sum consuetudo, sed ego sum veritas*; ex quo præclare infert, consuetudinē contra veritatem inductam, qualis est ea quæ contra jus naturæ pugnat, esse vetustatem erroris. Unde Codice *Cum tanto*, de consuetudine, dicitur quod consuetudo nunquam præscribit contra jus naturale, nimirum, quia jus naturale prævalet positivo humano.

E

532

XX x ij

55. Dico quartò, simplex interpretatio locum habere potest in lege naturali, non tamen epiixia.

Prima pars patet, cum enim omnia legis naturæ præcepta, non sint æquè nota, & æquè intellectu facilia, quædam ex illis aliqua interpretatione indigent, ad hoc ut verus eorum sensus haberi possit. Exempli gratiã lex naturalis quæ jubet servare secretum, eger aliquã interpretatione, cum illa non obliget in omnicaſu, in eo scilicet in quo custodia secreti noceret Reipublicæ. Similiter in lege naturali prohibente homicidium, explicandum est id non intelligi de occidente cum moderamine inculpatæ tutelæ, vel alia iusta de causa. Et in lege naturali præcipiente restitui alienum, intelligendum est, si fieri possit sine periculo vitæ, vel famæ, quæ majus bonum est; vel sine damno domini, vel alterius; puta si furiosus enfem suum repetat, ad occidendum, vel prodigus pecuniam, ad profundendum.

56. Secunda verò pars probatur breviter contra Cajetanum, Sorum, Navarrum, Covarruviam, & alios, existimantes epiixiam in lege naturali locum habere posse. Epiixia enim, ut supra dicebamus, est legis emendatio ex ea parte quæ deficit propter universale: Sed lex naturæ, neque emendabilis est, neque deficere potest propter universale: Ergo epiixia in eam cadere nequit. Major constat ex dictis in tertio notabili, Minor etiam quoad primam partem manifesta est: cum enim lex naturæ in recta ratione sita sit, deficere non potest. Probatur verò quoad secundam: Quidquid enim præcipit lex naturalis, aut prohibet, non præcipit aut prohibet universaliter, si qui sint casus excipiendi, sed in iis solum casibus, in quibus actus præceptus est necessarius ex natura rei, & actus prohibitus est malus, ac necessario fugiendus. Quare lex naturalis se habet ut lex scripta, quæ omnes casus excipere, quæque idcirco non egeret emendatione epiixiæ. Quod licet non fiat in legibus positivis & scriptis, quæ alioqui in immensum crescerent; fit tamen in lege naturali purè & integrè sumpta, quæ est divina voluntas & ordinatio, denunciata per lumen naturale, de iis omnibus quæ ex natura rei sunt agenda vel non agenda, licita vel illicita &c.

57. Confirmatur: Epiixia est interpretatio mentis legislatoris, quando expressa ab eo haberi non potest; unde si præsens ipse mentem suam explicet, talis mentis expressio à legislatore facta, epiixia non est: At in lege naturali non est opus hac interpretatione, cum ipsa legislatrix ratio, quæ legem tulit, & dictavit, v. g. depositum esse restituendum, dicet illud non esse restituendum, dum petitur in damnum alicujus.

§. II.

Solvuntur objectiones.

58. **O**bjicies primò contra primam conclusionem, homines in multis mutasse legem seu jus naturale, eique derogasse; nam v. g. jure naturali omnia erant communia, & omnes erant liberi, & tamen hominum voluntate introducta est bonorum divisio & proprietas, & aliqui facti sunt servi: Ergo lex naturalis potest pati mutationem.

59. Confirmatur ex Glossa in cap. 17. Ecclesiastici, ubi ait legem naturæ aliquando emendari & corrigi per legem scriptam: Sed hæc correctio veram

A & essentialem mutationem illius arguit: Ergo &c.

Ad objectionem respondeo primò cum D. Thoma hic art. 4. ad 3. communitatem bonorum, sicut & libertatem hominum, non esse de jure naturæ positivè, cum per jus naturale non præscribatur, sed negativè tantum, quia divisionem bonorum aut servitutem non præcipit; quo sensu dicitur homo esse nudus naturaliter, non quòd natura ei præceperit nuditatem, sed quia eum abique vestibus reliquit.

Respondeo secundò, quòd licet omnia bona naturaliter sint communia, & homines omnes naturaliter liberi, & sui ipsorum domini, mutatio tamen quæ illis advenit, per divisionem rerum, & servitutem jure gentium introductam, est tantum extrinseca, nec omnino id quòd de jure naturæ est infringit, cum non obstante illà rerum divisione & servitute, aliquando, videlicet in necessitate extrema, eadem rerum communitas, sicut & in crudelissima tyrannide, libertas hominum redeat, & servitus abrogetur; potest enim pauper extremã inopiã laborans, accipere id quòd sibi primùm occurrit, ad subveniendum sibi, & ad conservandam vitam, quam aliàs certò perderet. Unde S. Thomas hic art. 5. ait jus naturæ solum mutari per additionem, non tamen per subtractionem, quasi ipsum jus penitus aboleatur & subtrahatur. Quare Gratianus dist. 5. cap. 1. *Naturale jus (inquit) inter omnia primatum obtinet tempore & dignitate, capitur enim ab exordio rationalis creaturæ, nec variatur tempore, sed immobilis semper permanet.* Et dist. 6. cap. 3. *Naturale jus ab exordio naturalis creaturæ incipiens, ut supra dictum est, manet immobile.*

Ad confirmationem respondet D. Thomas art. citato in resp. ad 1. *quod lex scripta dicitur esse data ad correctionem legis naturalis, vel quia per legem scriptam suppletur est, quod legi naturæ deerat; vel quia lex naturæ in aliquorum cordibus, quantum ad aliqua corrupta erat intantum, ut existimarent esse bona que naturaliter sunt mala, & talis corruptio correctione indigebat.*

60. **O**bjicies secundò contra secundam conclusionem: Eodem modo se habet Deus ad legem naturalem, sicut Princeps ad positivam; non enim minus legis naturalis conditor est Deus, quàm creatus Princeps humanæ: Ergo non minus potest Deus in lege naturali dispensare, quàm creatus Princeps in positiva.

Confirmatur: Omnia præcepta naturalia in Decalogo contenta, non obligant nisi ex voluntate Dei, quæ potest ad ea non obligare: Ergo Deus in lege naturali dispensare potest.

Confirmatur amplius: Si Deus non posset in præceptis legis naturalis dispensare, necessario vellet aliquid extra se, nempe non occidere, non furari, non mentiri homines: Sed hoc dici nequit, nam alia à se Deus liberè vult: Ergo nec illud.

61. **E**t ad objectionem nego Antecedens, non enim eodem modo se habet Deus ad legem naturalem, quo Princeps ad positivam; nam hic totam vim obligandi legi tribuit, solà suã voluntate, per extrinsecum imperium promulgatã; Deus autem aliquam obligationem ex parte objecti supponit, quam tollere suã voluntate non potest, cum sit essentialis objecto. Unde ad primam confirmationem, nego etiam Antecedens, ea enim quæ sunt legis naturalis, non obligant ex sola voluntate Dei, sed ex necessaria connexionione quam cum recto fine rationis habent.